

EĞİTİMİN POLİTİK TEMELLERİ

EĞİTİMİN POLİTİK TEMELLERİ

Politika, devlet işlerini belirli bir düzen içerisinde yürütme sanatı, yöntem ve siyaset olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda, belirli amaçlara ulaşmak için izlenecek yolları ifade eder. Politikalar, bir konuda alınan kararlar ve uygulamalara rehberlik eden planlar olarak kabul edilir. Politika oluşturma süreci, bir konuyla ilgili önceliklerin ve alternatiflerin belirlenmesini, ardından bu seçenekler arasından bir tercihin yapılmasını içerir. Ele alınan politika konusu parasal, idari veya başka bir alana yönelik olabilir.

Çeşitli işleri bir arada, ortak değerler doğrultusunda ve belirli hedeflere ulaşacak şekilde düzenleme, yönlendirme ve yönetme ihtiyacı, politik sistemlerin oluşmasına neden olmuştur. İnsanların huzurlu ve mutlu bir yaşam sürmesi ise her politik sistemin temel amacını oluşturur.

Politik sistem, toplumların ortak amaçlarını belirlemek ve bu amaçları gerçekleştirmek için oluşturduğu bir örgütler dizisidir. Bu örgütler, birbiriyle bağlantılı bir bütünlük içinde faaliyet gösterir. Politik sistemler, toplum üyelerinden gelen istek ve destekler (girdiler) ile bu isteklerin işlenmesi sonucu ortaya çıkan politik kararlar ve uygulamalar (çıktılar) yoluyla sürekli olarak işlevini sürdürür.

Eğitim ile politika arasında sıkı ve çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkinin bir yönü, politik sistemlerin eğitim sistemlerini şekillendirme gücü ve imkanı ile ilgilidir. Politik sistemler, eğitim politikalarını belirleyerek, bireylerin toplumsal, kültürel ve ekonomik gereksinimlerini karşılayacak bir eğitim yapısı oluşturur. Diğer yönü ise, politik sistemleri kuran, sürdüren ve uygulayan bireylerin, eğitim kurumları aracılığıyla yetiştirilmesiyle ilgilidir. Eğitim, bireyleri sadece mesleki becerilerle değil, aynı zamanda politik bilinç ve toplumsal sorumluluk duygusuyla donatır.

Eğitim ile politika arasındaki bu çift yönlü ilişki, iki temel kavramla açıklanabilir: eğitim politikası ve eğitimin politik işlevleri. Eğitim politikası, politik sistemlerin eğitim üzerindeki etkisini ifade ederken, eğitimin politik işlevleri, eğitim yoluyla politik sistemlerin sürdürülebilirliğine ve dönüşümüne yapılan katkıyı ifade eder.

Kitabın bu bölümünde eğitimin politik temelleri ve kavramları üzerinde durulacaktır.

EĞİTİM BİLİMİ VE POLİTİKA İLİŞKİSİ

Eğitim, bireylerin davranışlarını, değerlerini ve dünya görüşlerini şekillendiren kasıtlı bir kültürleme süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreç, bireylerin toplumdaki rollerine uygun şekilde gelişmelerini amaçlarken, kasıtlı kültürleme ifadesi, toplumun politik yapısına ve ideolojisine göre farklı anlamlar kazanabilir. Demokratik toplumlarda eğitim, özgürlük, eşitlik ve adalet gibi temel değerlerin kazandırılması amacını güderken, otoriter rejimlerde eğitim, ideolojik manipülasyon ve sisteme itaat sağlama aracı olabilir. Bu nedenle eğitim, içinde bulunduğu toplumsal ve politik bağlama göre farklı işlevler ve anlamlar taşır. Eğitim bilimleri, bireylerin davranışlarını anlamayı ve şekillendirmeyi amaçlarken, politika da toplumsal düzeni ve kurumları şekillendirir. Eğitim ve politika arasındaki etkileşim, toplumların gelişiminde büyük bir rol oynar ve bu ilişki, bireyler ve toplum üzerinde derin etkiler yaratır.

Politika, devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatı olarak tanımlanırken, eğitimin temel işlevlerini de şekillendirir. Eğitim ve politika arasındaki etkileşim, demokratik toplumlarda olumlu sonuçlar doğurabilirken, otoriter rejimlerde farklı sorunlara yol açabilir. Demokratik toplumlarda eğitim, bireylerin hak ve özgürlüklerini gerçekleştirmelerine, demokratik değerleri benimsemelerine ve toplumsal katılımlarını artırmalarına yardımcı bir araç olarak görülür. Eğitim, demokratik süreçlerin desteklenmesiyle bireylerin özgürce düşünme, karar verme ve katılım sağlama becerilerini geliştirmelerine olanak tanır. Bu süreç, eğitimin bir hak olarak tanımlanması ve bireyler tarafından talep edilmesiyle mümkün hale gelir. Öte yandan, otoriter rejimlerde eğitim, bireylerin özgürleşmesi yerine, ideolojik bir araç olarak kullanılabilir. Bu tür toplumlarda eğitim, mevcut politik ideolojiyi korumak ve bireyleri bu sisteme entegre etmek amacı taşır. Eğitim, oto-

riter rejimlerde bireylerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek yerine, itaatkâr olmalarını sağlamak için kullanılabilir.

Eğitim bilimi ile politika arasındaki ilişki, somut bir örnek olarak okulların işleviyle görülebilir. Okullar, yalnızca bilgi aktarımını değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin, politik ideolojilerin ve kültürel normların bireylere kazandırıldığı kurumlardır. Bu bağlamda, okullar toplumsal bir işlev görür ve politik sistemleri, toplumun eğitim yapısını ve ideolojisini yansıtan bir yapı olarak işlevini sürdürür. Demokratik toplumlarda okullar, bireylerin eleştirel düşünme becerilerini geliştiren, iş birliğini teşvik eden ve eşitlikçi bir eğitim anlayışını benimseyen kurumlar olarak işlerken, otoriter rejimlerde okullar, bireylerin sistemin ideolojisine uyum sağlamasını amaçlayan araçlar olarak kullanılabilir. Bu durum, eğitim politikalarının toplumun yapısına ve politik bağlama göre şekillendiğini ve okulların işleyiş biçiminin, toplumun gelişmişlik düzeyini ve demokrasi anlayışını yansıttığını gösterir.

Eğitimin Politik İşlevleri

- Toplumsal düzeni korumak ve geliştirmek
- Millî ve evrensel değerlere sahip bireyler yetiştirmek
- Demokratik bilince sahip vatandaşlar ve liderler yetiştirmek
- Toplumsal, ekonomik ve bilimsel kalkınmaya katkı sağlamak
- Demokratik yaşamı güçlendirecek bireyler yetiştirmek

Eğitim Politikasının Temelleri

Eğitim politikaları devletin politikalarıyla iç içe oluşturulur. Vatandaşlara eğitim hizmeti vermek devletin en önemli politik görevleri arasında yer alır.

Toplumda gelişmişlik ölçütü eğitim politikalarına dayalı olarak belirlenmektedir.

Eğitim politikaları, birey ve toplumun eğitim gereksinimlerine göre belirlenir. Bu nedenle eğitim politikalarının bu gereksinimleri gidermeye yönelik olarak oluşturulması gerekir.

Eğitimin Politik İşlevi Üzerine;

Anayasamızın devletin şeklini belirleyen birinci maddesi "Türkiye devleti bir cumhuriyettir." der.

İkinci maddesi Cumhuriyetin temel niteliklerini; "Türkiye Cumhuriyeti; toplumun huzurunu, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel niteliklere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir." şeklinde ifade eder.

Üçüncü madde; Türkiye devletinin yapısını, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü vurgulamaktadır.

Dördüncü madde ile devletin şeklinin Cumhuriyetin temel niteliklerinin ve devletin bütünlüğünün, resmi dilinin, bayrağının, milli marşının ve başkentinin değiştirilemeyeceği ve hatta değiştirilmesinin teklif dahi edilemeyeceği belirtilmektedir.

Anayasamızın yukarıda verilen ilk dört maddesi bir siyasal düzen çerçevesinde çizilmiştir. Cumhuriyetin eğitim kurumundan beklediği işlev de bu çerçeveyi koruyacak, geliştirecek bireyler yetiştirmektir.

EĞİTİM GEREKSİNİMİ VE EĞİTİM POLİTİKASI İLİŞKİSİ

Eğitim Gereksinimlerinin Kaynakları

Eğitim politikalarının temel amacı, eğitim gereksinimlerini karşılamaktır. Bu gereksinimler üç ana kaynaktan doğar:

Toplumun Gereksinimleri: Toplumsal yapının ihtiyaçları, ekonomik kalkınma, sosyal düzen ve kültürel devamlılık gibi unsurlar.

Bireyin Gereksinimleri: Bireyin ilgi, yetenek ve kişisel gelişim ihtiyaçları.

Konu Alanı Gereksinimleri: Bilimsel ve teknolojik ilerlemelerle şekillenen belirli alanlara yönelik bilgi ve beceri gereksinimleri.

Eğitim Gereksinimlerinin Belirlenmesi ve Analizi

Eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi, şu süzgeçlerden geçirilerek yapılır:

Politika Süzgeci: Eğitim gereksinimleri, mevcut politik sistem ve ideolojinin önceliklerine göre değerlendirilir.

Felsefi Süzgeç: Eğitim gereksinimlerinin arkasındaki felsefi temeller, bireyin ve toplumun ahlaki, kültürel ve entelektüel ihtiyaçlarına göre belirlenir.

Psikolojik Süzgeç: Öğrenme süreçlerinin bireysel farklılıkları gözeten bir anlayışla ele alınması.

Demokratik Topumlarda Eğitim Gereksinimleri

- Öğrenme becerileri geliştirmek
- Özgür bir toplumun temellerini oluşturmak
- Davranışların etik temellerini geliştirmek
- Birey becerilerini geliştirmek
- Sağlıklı olmak için alışkanlıklar kazandırmak
- Estetik değerleri geliştirmek
- Bireylerin eğitim hakkını kullanmasını sağlamak
- Bireyin yeteneklerini geliştirmek

Eğitim bilimi, bireyi merkeze almaktadır. Politikada bireyin davranışı ve yönelimleri önemli olmakla birlikte bireysel tercihlerden çok toplumsal tercihlerden hareket edilmesi, bunun için de toplumsal sistemler ve kurumların oluşturulması gerekmektedir.

Eğitim politikaları, ortak beklenti ve gereksinimler üzerine oluşturulur. Sonuç olarak eğitimin, bireyin gelişiminden hareketle toplumsal gelişmenin sağlanacağı; politikanın ise toplumsal gelişime dayalı hedefler aracılığı ile bireyin geliştirileceği düşüncesini temel aldığı söylenebilir.

Eğitim Politikalarının Toplumsal İşlevleri

- Toplumsal gelişim ve dönüşüm sağlamak
- Toplumsal bütünlüğü koruma ve güçlendirmek
- Toplumun beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılamak
- Toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlamak
- Demokratik katılım ve yaşam modelini geliştirmek

Eğitim Politikalarının Bireysel İşlevleri

- Bireyin potansiyelini geliştirmek
- Toplumsal uyumu sağlamak
- Mesleki yeterlilik kazandırmak
- Demokratik bilinç aşılama
- Sosyal statüyü yükseltmek
- Problem çözme becerisi geliştirmek
- Toplum ile etkileşimi güçlendirmek

Eğitim Politikası ve Toplum İlişkisi

Eğitim politikaları toplumun ideolojik ve kültürel yapısını yansıtır.

Demokratik Topumlarda: Eğitim, bireysel hakların korunmasını, demokratik değerlerin kazandırılmasını ve toplumsal katılımı teşvik eder.

Otoriter Topumlarda: Eğitim, ideolojik bağlılık ve mevcut düzenin devamını sağlamaya yönelik bir araç olarak kullanılır.

Günümüzde İdeolojik Eğitim Politikaları

- Geleneksek-muhafazakar eğitim politikaları
- Kapitalist eğitim politikaları
- Sosyalist eğitim politikaları
- Liberal eğitim politikaları
- Küresel eğitim politikaları
- Eğitim Politikalarının Belirlenmesi

EĞİTİM POLİTİKALARININ BELİRLENMESİ

Eğitim politikalarının belirlenmesi, politik sistemin yapısına ve eğitim bilimleri alanındaki bilgi ve deneyimlere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Türkiye’de bu süreç, temel olarak Millî Eğitim Bakanlığı, Millî Eğitim Şûraları ve Kalkınma Planları gibi mekanizmalar üzerinden şekillenmektedir. Bu mekanizmalar, eğitimin bireysel ve toplumsal gereksinimlere uygun şekilde yapılandırılmasını sağlar.

Millî Eğitim Bakanlığı

Yeni Türk Devleti’nin kuruluşuyla birlikte, eğitim politikalarının belirlenmesi sorumluluğu, 2 Mayıs 1920 tarih ve 3 sayılı yasa ile Millî Eğitim Bakanlığı’na verilmiştir. Bu sorumluluk, günümüzde de devam etmektedir. Bakanlık, hem örgün hem de yaygın eğitim politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasından sorumlu en önemli kurumsal yapı olarak görev yapmaktadır.

Bakanlığın Görev ve İşlevleri:

- Eğitim sisteminin genel çerçevesini belirlemek ve politika üretmek.
- Eğitim programlarını hazırlamak ve uygulamaya koymak.
- Öğretmen eğitimi, müfredat geliştirme ve okulların yönetimi gibi alanlarda düzenlemeler yapmak.
- Bakanlığın merkez ve taşra örgütleri, eğitim politikalarının belirlenmesine yönelik çalışmalara doğrudan katılır.

Tarihsel Perspektif

1923 sonrası dönemde Millî Eğitim Bakanlığı, eğitim reformları aracılığıyla toplumu modernleştirmeyi ve bireylerin toplumsal kalkınmaya katkıda bulunmasını hedeflemiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Eğitim Birliği Yasası), Köy Enstitüleri ve Halk Evleri gibi reformlar bu yaklaşımın somut örnekleridir. Bu süreçte, laik ve bilimsel temellere dayalı bir eğitim sistemi oluşturulması öncelikli hedef olmuştur.

Millî Eğitim Şûraları

Millî Eğitim Şûraları, Millî Eğitim Bakanlığı'na danışmanlık yapan en yüksek kurul olarak eğitim politikalarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Şûralar, eğitim ve öğretimle ilgili temel konuları tartışır ve tavsiye niteliğinde kararlar alır. Alınan kararlar, Millî Eğitim Bakanlığı'nın onayıyla uygulamaya konur.

Şûraların İşleyişi

Şûra gündemini ve ele alınacak konuları Millî Eğitim Bakanlığı belirler. Şûra çalışmaları; bakanlık merkez ve taşra teşkilatları, öğretmenler, uzmanlar, kamu ve özel sektör temsilcileri, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla gerçekleştirilir.

Şûraların Etkileri

Şûralar, mesleki eğitimin iyileştirilmesi, öğretmen eğitiminin geliştirilmesi ve fırsat eşitliğinin artırılması gibi alanlarda önemli kararlar almıştır. Ancak, alınan kararların zorunlu olmaması nedeniyle bazı şûra çalışmalarının sonuçları uygulamaya geçirilememiştir. Bu durum, şûraların etkisini sınırlayan bir faktör olarak eleştirilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı 20. Milli Eğitim Şûrasının Önemli Konuları

20. Milli Eğitim Şurası, **2014 yılında** yapılan 19. Milli Eğitim Şurası'ndan **7 yıl** sonra toplanmıştır. Milli Eğitim Sistemi için tavsiye kararları almak üzere toplanan 20. Milli Eğitim Şurası'nda 'Temel Eğitimde Fırsat Eşitliği' kapsamında 'Okul Öncesi, İlköğretim ve Ortaöğretimde Fırsat Eşitliği', 'Mesleki Eğitimin İyileştirilmesi' ve 'Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi' olmak üzere 3 alt başlık altında özel ihtisas komisyonlarında teklifler oluşturulmuştur (TEDMEM, 2021).

Milli Eğitim Bakanlığı 20. Milli Eğitim Şûrasının Eğitim Hedefleri

Hedef	2022	2023	2028
4-5 Yaş Net Okullaşma Oranı (%)	56,71	64,72	85,0
14-17 Yaş Kız Çocuklarının Net Okullaşma Oranı (%)	91,61	94,22	100
ABİDE: 10. Sınıf Temel Altı ve Temel Yeterlilik Düzeyindeki Öğrencilerin Payı (%)			
- Okuma Becerisi	-	25	15
- Matematik	-	40	25
- Fen	-	30	20
Sınıf Tekrarı Yapan Öğrenci Oranı (9. Sınıf) (%)	-	7,12	4,0
Hayat Boyu Öğrenmeye Katılım Oranı (%)	-	6,7	8,0
Doktoralı Mezun Sayısı	10.726	12.419	25.000

Hedef	2022	2023	2028
Dünya Akademik Başarı Sıralamasında İlk 500'e Giren Üniversite Sayısı	1	3	10
Küresel Yeşil Kampüs Sıralamasında İlk 100'e Giren Üniversite Sayısı	4	5	10

Kalkınma Planları

Kalkınma planları, Türkiye'de **1960 yılından** itibaren uygulanmaya başlamış ve eğitimin ekonomik, toplumsal ve kültürel kalkınmaya katkısını öngören uzun vadeli hedefler belirlemiştir. Bu planlar, eğitimin ekonomik bir itici güç olarak görülmesine dayanmaktadır.

Kalkınma Planlarının Özellikleri

Ekonomik öncelikler: Kalkınma planları, eğitimi **daha çok** ekonomik gereksinimlere göre yapılandırır. Mesleki eğitim, bilimsel gelişim ve insan kaynağı planlaması bu hedeflerin merkezindedir.

Toplumsal ve kültürel hedefler: Ekonomik kalkınmanın yanı sıra, sosyal refahın artırılması ve kültürel gelişim hedefleri de yer alır.

Bağlayıcılık sorunu: Kalkınma planlarının bağlayıcı bir niteliği bulunmadığından, öngörülen hedeflerin gerçekleştirilmesi her zaman mümkün olmamaktadır.

Tarihsel Süreç

1960 - 1980 Dönemi: Eğitim planlamaları, sanayileşmeye yönelik insan kaynağı oluşturmayı hedeflemiştir.

2000 Sonrası: Dijitalleşme, küresel rekabet ve eğitimde kalite artırımı gibi modern ihtiyaçlara yönelik politikalar ön plandadır.

Eğitim Politikalarının Belirlenmesinde Karşılaşılan Zorluklar

Kararların Uygulamaya Geçirilmesi: Şûra ve kalkınma planlarında alınan kararların hayata geçirilmesindeki zorluklar, eğitim politikalarının etkisini sınırlamaktadır.

Demokratik Katılım Eksikliği: Eğitim politikalarının belirlenmesinde geniş toplumsal katılım her zaman sağlanamamaktadır. Merkeziyetçi yapı, yerel ihtiyaçların yeterince dikkate alınmasını zorlaştırabilir.

Kaynak Yetersizliği: Eğitim politikalarının uygulanmasında mali kaynaklar ve altyapı eksiklikleri, önemli bir engel olarak öne çıkmaktadır.

EĞİTİM POLİTİKASI İLE İLGİLİ ALANLAR

Felsefe

- Felsefe, bireysel ve toplumsal açıdan değerleri ele alır ve tartışır. Değerler sisteminin oluşturulmasında ve biçimlendirilmesinde felsefenin kritik bir rolü vardır.
- Eğitim politikaları, toplumun kültürel yapısı, ahlaki değerleri ve normları temel alınarak şekillendirilir. Bu nedenle felsefe, eğitim politikalarının dayandığı temel düşünce yapısını sağlar.
- Eğitim, eski ve yeni olgular arasında bağlar kurarak toplumsal gelişimi açıklar ve geleceğe yönelik çıkar-samalarda bulunur. Felsefe ise, geleceğe yönelik çalışmalarıyla eğitim politikalarına vizyon kazandırır. Felsefi düşünce, olasılıklar ve farklı senaryolar çerçevesinde fikirler üretir ve bu fikirleri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirerek eğitim politikalarına rehberlik eder.
- Felsefe, sadece mevcut bilimsel gerçeklerin sınırlarında kalmaz; bunların ötesinde, sorgulama ve eleştiri yoluyla yeni anlamlar ve bilgilerin ortaya çıkarılmasını sağlar. Bu çerçevede, felsefi düşünce, eğitimin gele-ceğine dair öngörüler geliştirilmesine ve bu öngörüler doğrultusunda eğitim politikalarının oluşturulmasına katkı sağlar. Felsefe, eğitim politikalarının normatif boyutunu güçlendirerek, eğitim sisteminin etik, kültürel ve evrensel değerler çerçevesinde şekillendirilmesine yardımcı olur.

Psikoloji

- Psikoloji, insan davranışlarını, bu davranışların nedenlerini ve sonuçlarını inceleyen bir bilim dalıdır. Bu alan, bireyin öğrenme süreçlerini, zekâ gelişimini, duygusal ve sosyal yönlerini anlamak için kapsamlı çalışmalar yapar. Psikolojinin sunduğu bilgiler, eğitim politikalarının hazırlanmasına ve uygulanmasına önemli katkılar sağlar.
- Özellikle öğrenme kuramları, eğitim politikalarının bilimsel temellerini oluşturur. Öğrenmenin nasıl gerçekleştiği, bireyler arasında farklılıkların neden ortaya çıktığı ve etkili öğrenme yöntemlerinin neler olduğu konusundaki bilgiler, öğrenme psikolojisi çalışmalarından elde edilmektedir. Bu bilgiler, eğitim sisteminin bireylerin gelişimine yönelik daha etkili ve bilimsel yaklaşımlar geliştirmesine olanak tanır.
- Psikolojinin sunduğu veriler, yalnızca bireysel gelişimi değil, aynı zamanda grup dinamiklerini, sınıf yönetimini ve motivasyon stratejilerini de anlamayı sağlar. Ayrıca, bireyin bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimini destekleyecek politikaların oluşturulmasına rehberlik eder.
- Sonuç olarak, psikoloji; bireyin öğrenme biçimlerini, gelişim süreçlerini ve ihtiyaçlarını anlayarak eğitim politikalarının birey odaklı, etkili ve bilimsel bir temele oturtulmasında kritik bir rol oynar. Psikolojiden elde edilen veriler, eğitimin kişisel ve toplumsal boyutlarına yönelik stratejiler geliştirilmesine olanak tanır.

Sosyoloji

- Eğitim politikalarının belirlenmesinde sosyoloji, temel bir role sahiptir. Sosyoloji, toplumu, toplumsal yapıları, bireyler arası ilişkileri ve bu ilişkilerin eğitime olan etkilerini inceleyen bir bilim dalıdır. Toplumların sürekli değişim içinde olduğu gerçeği göz önüne alındığında, eğitim politikalarının, bu değişimin yönünü, hızını, zamanlamasını ve gerçekleştirilme biçimini planlama işlevini üstlendiği söylenebilir.
- Eğitim politikaları, toplumsal değişimin yalnızca bir sonucu değil, aynı zamanda bu değişimi yönlendiren ve şekillendiren bir araçtır. Bu nedenle, eğitim sosyolojisi, toplumsal yapı ile eğitim arasındaki etkileşimi anlamaya çalışır ve eğitim politikalarının toplumsal hedeflerle uyumlu bir şekilde oluşturulmasını sağlar.
- Toplumun ekonomik, kültürel ve sosyal yapısına ilişkin hedeflerin gerçekleştirilmesi için eğitim politikaları ve sosyoloji arasında güçlü bir bağ kurulması gereklidir. Örneğin, toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi, farklı kültürel gruplar arasında uyumun sağlanması ve bireylerin toplumsal yaşamda etkili roller üstlenmesi gibi hedefler, eğitim sosyolojisinin sunduğu analizler doğrultusunda belirlenir.

Ekonomi

- Teknolojik ve ekonomik gelişme için gereksinim duyulan iş gücünün yetiştirilmesi, eğitimin temel işlevlerinden biridir. Eğitim, ekonomik büyüme ve kalkınma hedeflerini desteklemek amacıyla nitelikli insan gücünü planlamak ve geliştirmek için kritik bir araçtır. Bu süreç, eğitim politikaları aracılığıyla gerçekleştirilir.
- Ekonomik planlamalar, hem bireylerin hem de toplumun ekonomik olarak yeterli ve üretken bir duruma gelmesini hedefler. Bu doğrultuda, eğitim politikaları, ekonomik sektörlerin ihtiyaç duyduğu insan gücünün belirlenmesi ve bu ihtiyaçların karşılanması için eğitim programlarının hazırlanmasını sağlar. Özellikle mesleki ve teknik eğitime yönelik politikalar, ekonominin belirli sektörlerindeki önceliklere göre şekillendirilir.
- Ekonomi ile ilgili sektörlerden hangisine **daha fazla** önem verildiği, uygulanan eğitim politikalarından ve bu politikaların desteklediği eğitim programlarından açıkça görülebilir. Örneğin, sanayi, tarım veya hizmet sektörüne yönelik insan gücü yetiştirme programları, o sektörün ekonomik planlamadaki öncelikli konumunu yansıtır.

Hukuk

- Hukuk, eğitim politikalarının uygulanabilmesi için gerekli yasal çerçeveyi ve zemini sağlar. Eğitim sisteminin işleyişini düzenleyen yasalar, yönetmelikler ve diğer hukuki düzenlemeler, eğitim politikalarının hayata geçirilmesinde kritik bir rol oynar. Bu nedenle, eğitim politikaları ile hukuk arasında güçlü ve doğrudan bir ilişki bulunmaktadır.
- Eğitim politikalarının belirlenmesi ve uygulanması, hukukun temel ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilir. Örneğin, eğitim hakkının anayasal bir hak olarak tanımlanması, eğitimin erişilebilirliğini ve eşitliğini sağlamaya yönelik yasal düzenlemeler, eğitim politikalarının hukuki altyapısını oluşturur. Hukuk, aynı zamanda eğitim sistemindeki rolleri, sorumlulukları ve yetkileri tanımlayarak, eğitimle ilgili olası sorunların çözümünde bir rehberlik işlevi görür.
- Uluslararası hukuk çerçevesinde benimsenen anlaşma ve standartlar (örneğin, insan hakları sözleşmeleri ve UNESCO eğitim bildirgeleri), ulusal eğitim politikalarının şekillendirilmesinde etkili olabilir. Bu durum, eğitim politikalarının sadece ulusal değil, aynı zamanda küresel ölçekte bir hukuk anlayışıyla uyumlu olmasını gerektirir.

EĞİTİM POLİTİKASI BAĞLAMINDA EĞİTİMİN GÖREVLERİ

Eğitim, politik sistemlerin temel unsurlarından biri olarak toplumsal gelişimi ve bireysel potansiyelin ortaya çıkarılmasını sağlamakla yükümlüdür. Eğitim politikaları, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak ve bireyleri sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmaya hazırlamak amacıyla oluşturulur. Eğitim kurumları, eğitimin görevlerini ve hedeflerini gerçekleştirme sorumluluğunu, eğitim programları aracılığıyla yerine getirir. Bu bağlamda, eğitim programları, eğitim politikalarının uygulanabilir hale getirilmesinde önemli bir araçtır.

Türk Millî Eğitiminin genel ve özel amaçları, 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile açık bir şekilde belirlenmiştir. Bu kanun, Türk eğitim sisteminin çerçevesini ve hedeflerini netleştirirken, aynı zamanda eğitim politikalarının temel ideolojik ve politik yönelimlerini de ortaya koyar.

Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları

Türk Millî Eğitiminin genel amaçları, bireyleri şu şekilde yetiştirmeyi hedefler:

Millî ve Demokratik Değerlere Bağlılık: Atatürk inkılâp ve ilkelerine bağlı, Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren bireyler yetiştirmek.

Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunun bilincinde olan, insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere bağlı yurttaşlar olarak bireyler yetiştirmek.

Kişisel ve Toplumsal Gelişim: Bireylerin bedensel, zihinsel, ahlaki ve duygusal açıdan dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmiş, özgür ve bilimsel düşünebilen, geniş bir dünya görüşüne sahip kişiler olarak yetişmesini sağlamak. İnsan haklarına saygılı, topluma karşı sorumluluk duyan, yaratıcı, yapıcı ve verimli bireyler yetiştirmek.

Ekonomik ve Mesleki Yönelim: Bireylerin ilgi, yetenek ve becerilerini geliştirerek bilgi, beceri, davranış ve birlikte çalışma alışkanlıkları kazandırmak. Bireyleri, hem kendilerini hem de toplumu mutlu kılacak bir meslek sahibi yaparak hayata hazırlamak.

Toplumsal ve Kültürel Kalkınma: Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırarak, millî birlik ve bütünlük içinde ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek. Türk milletini, çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı haline getirmek.

Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarının yanı sıra temel ilkeleri ile de eğitim politikasına yönelik önemli saptamalar yapılmaktadır.

Birinci Maarif Kongresi

1921 yılında Ankara'da toplanan Birinci Maarif Kongre-si'nin eğitim tarihimiz içinde önemli bir yeri vardır. Bu kongre okul ve öğrenci mevcudunu tespit etmek, bu konuda yapılması gereken çalışmaları belirlemek ve eğitime milli bir yön vermek amacıyla toplanmıştır.

Eğitim tarihimizde bir dönemin başlangıcı olarak görülmesi gereken bu kongrede Atatürk; eğitim, bilim ve kültür alanındaki düşüncelerini, yapılacak inkılâpların esaslarını, öğretmenler için neler düşündüğünü ve onlardan neler beklediğini anlatan tarihi bir konuşma yapmıştır.

Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri

Bu ilkeler şunlardır:

Genellik ve Eşitlik: Eğitim herkes için eşit şartlarda sunulmalıdır.

Ferdin ve Toplumun İhtiyaçları: Eğitim, bireyin yeteneklerini ve toplumun gereksinimlerini dikkate alır.

Yönelme: Öğrenciler, ilgi, yetenek ve kabiliyetlerine göre yönlendirilir.

Eğitim Hakkı: Her bireyin eğitim hakkı vardır.

Fırsat ve İmkân Eşitliği: Eğitimin her kademesinde fırsat eşitliği sağlanır.

Süreklilik: Eğitim, hayat boyu devam eden bir süreçtir.

Atatürk İnkılâp ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği: Eğitim, Atatürk ilke ve inkılaplarına dayalıdır.

Demokrasi Eğitimi: Eğitim, demokratik bir yaşam için gerekli değerleri kazandırır.

Laiklik: Eğitim, laik esaslara dayalı olarak düzenlenir.

Bilimsellik: Eğitim, bilimsel ve teknolojik gelişmelerle uyumludur.

Planlılık: Eğitim, planlı bir şekilde yürütülür.

Karma Eğitim: Kız ve erkek öğrenciler birlikte eğitim görür.

Her Yerde Eğitim: Eğitimin örgün ve yaygın olarak her yerde verilmesi esastır.

Okul ile Ailenin İş Birliği: Eğitimde aile ve okul arasındaki iş birliği önemsenir.

Hatırlatma: Bu konu 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu mevzuatında detaylı şekilde verilmiştir.

ULUSLARARASI ALANDA EĞİTİM HAKKI

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948'de ilan edilmiş ve Türkiye'de 27 Mayıs 1949'da Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe girmiştir.

Beyannamenin 26. maddesi, eğitim hakkını şu şekilde düzenlemektedir:

- Herkesin eğitim hakkı vardır. İlköğretim, **en azından** temel eğitim düzeyinde, ücretsiz ve zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim, herkese açık olmalıdır. Yükseköğretim ise bireylerin yeteneklerine göre eşitlik temelinde erişilebilir olmalıdır.
- Eğitim, insan kişiliğini tam anlamıyla geliştirmeyi ve insan hakları ile temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeyi hedeflemelidir. Eğitim, farklı uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu teşvik etmeli; Birleşmiş Milletler'in barış çalışmalarına katkı sağlamalıdır.
- Çocuklara verilecek eğitimin türünü seçme hakkı, öncelikle anne ve babalara aittir. Ancak, bu hak ulusal eğitim politikaları ve yasalarla düzenlenmektedir.

Bu düzenleme, eğitim hakkının sadece bireysel bir hak olmadığını, aynı zamanda toplumsal barış ve gelişim için bir araç olduğunu vurgular. Ulusal düzeyde bu hakların nasıl uygulandığı, ülkelerin iç politikalarına ve ekonomik koşullarına bağlı olarak değişiklik gösterebilir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler tarafından **ilk kez 1959 yılında** "Çocuk Hakları Bildirgesi" olarak sunulmuştur. Ancak bu metin, bağlayıcı bir uluslararası sözleşme niteliği taşııyordu. Daha sonra 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından oy birliği ile Çocuk Hakları Sözleşmesi olarak kabul edilmiştir. Bu sözleşme, çocuk hakları konusunda uluslararası hukukun bağlayıcı bir belgesi olmuştur.

Türkiye, bu sözleşmeyi 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamış ve aynı yıl 27 Ocak 1995 tarihinde onaylamıştır. Böylece Türkiye'de yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin uygulanması ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi konusunda ülkeler düzenli raporlar sunmaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28. ve 29. maddeleri, çocukların eğitim hakına ilişkin düzenlemeler içermektedir:

Eğitim Hakkı :–Madde 28

- Her çocuğun eğitim hakkı vardır.
- İlköğretim herkes için zorunlu ve ücretsiz olmalıdır.
- Ortaöğretim, her çocuğun erişebileceği şekilde yaygınlaştırılmalı ve her türlü fırsat artırılmalıdır.
- Yükseköğretime, bireylerin yeteneklerine göre eşit fırsatlarla erişim sağlanmalıdır.
- Eğitimde okul disiplini, çocuğun onuruna saygılı bir şekilde uygulanmalıdır.
- Uluslararası iş birliği ile eğitimde eşit fırsatlar teşvik edilmelidir.

Eğitimin Amacı :–Madde 29

- Eğitimin amacı, çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin ve fiziksel ile zihinsel becerilerinin **en üst** düzeyde geliştirilmesidir.
- Çocuğun insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duymasını teşvik etmektir.
- Çocuğa, kendi kültürüne, diğer kültürlerle ve doğaya saygıyı öğretmektir.
- Barış, hoşgörü, cinsiyet eşitliği ve dostluğu teşvik eden bir anlayışı desteklemektir.
- Çocuğu, özgür bir toplumda sorumluluk alacak şekilde hazırlamaktır.

Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi

- Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi, Avrupa Birliği vatandaşlarının temel haklarını ve bu haklara karşı sorumluluklarını düzenleyen bir belgedir. Bu bildirme, ilk olarak 13-14 Ekim 2000 tarihlerinde Fransa'nın Biarritz kentinde yapılan Avrupa Birliği Zirvesi'nde devlet ve hükümet başkanlarının bilgisine sunulmuş ve genel kabul görmüştür. 7-8 Aralık 2000 tarihinde Nice Zirvesi'nde ise resmi olarak onaylanmıştır.
- Bildirme, Avrupa Birliği vatandaşlarının haklarını ve özgürlüklerini güvence altına almak amacıyla hazırlanmıştır ve Avrupa Birliği Anlaşması ile birlikte Avrupa Birliği'nin temel hukuki belgelerinden biri olarak işlev görmektedir.
- Eğitim Hakkı ile İlgili Düzenleme (Madde 14) Temel Haklar Bildirgesi'nin 14. maddesi, eğitim hakkını şu şekilde tanımlamaktadır:

Eğitim ve S¼rekli Eğitim Hakkı: Herkesin eğitim g¼rme, mesleki eğitim alma ve s¼rekli ¼đrenme olanaklarından yararlanma hakkı vardır. Bu hak, bireylerin hayat boyu ¼đrenme s¼recine erişimini garanti eder.

Zorunlu ve Parasız Eğitim: Bu hak, zorunlu eğitimin ¼cretsiz olarak sağlanmasını içerir. ¼zellikle temel eğitim aşamasında, bireyler eğitim masraflarından muaf tutulmalıdır.

Eğitim Kuruluşları ve Ebeveyn Hakları: Demokratik ilkelere uygun olarak, eğitim kurumları kurma ¼zg¼rl¼đ¼ tanınır. Ebeveynlere, çocuklarının eğitimini dini, felsefi ve pedagojik beklentilerine uygun bir biçimde y¼nlendirme hakkı verilmiştir. Ancak bu hakların uygulanması, her ¼ye devletin ulusal yasalarına ve d¼zenlemelerine uygun bir çerçevede gerçekleştirilir.

ANAYASALARIMIZDA EĞİTİM HAKKI

1924 Anayasası'nda Eğitim Hakkı

1924 Anayasası, T¼rkiye Cumhuriyeti'nin ikinci anayasası olarak eğitim hakkını temel bir vatandaşlık g¼revi ve devlet sorumluluğu kapsamında d¼zenlemiřtir. Bu anayasa, modern bir eğitim sisteminin oluşturulması için gereken yasal çerçeveyi sağlayarak, T¼rkiye'nin ağdaş eğitim anlayışını inşa etmede ¼nemli bir rol oynamıştır. Eğitimle ilgili d¼zenlemeler, anayasanın 80. ve 87. maddelerinde yer almıştır.

80. Madde: Hürriyetin gözetimi ve denetlenmesi altında ve bu kanun çerçevesinde her türlü öğretim serbesttir.

Bu düzenleme, eğitim ve öğretimin serbest olduğunu belirtmekle birlikte, bu özgürlüğün kamu düzeni ve yasal çerçeveye sınırlandırılabilceğini vurgulamaktadır. Bu madde, bireylerin eğitim alanında özgürlüklerini sağlarken, devletin eğitimde düzenleyici rolüne işaret etmektedir.

87. Madde: Kadın, erkek bütün Türkler ilköğretimden geçmek ödevindedirler. İlköğretim devlet okullarında parasızdır.

Bu madde, eğitimin bireyler için bir hak olduğu kadar bir ödev olduğunu da vurgulamaktadır. Kadın ve erkek ayrımı yapılmaksızın her Türk vatandaşının ilköğretimden geçmesi zorunlu tutulmuştur. Bu düzenleme, toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının erken Cumhuriyet döneminde eğitime yansıtıldığını göstermektedir. Devletin, ilköğretimi parasız ve herkes için erişilebilir hale getirme yükümlülüğü, eğitime dair modernleşme çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmiştir.

1982 Anayasası'nda Eğitim Hakkı

1982 Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel eğitim politikalarını belirleyen bir çerçeve oluşturmuş ve eğitim hakkını anayasal güvence altına almıştır. Eğitimle ilgili düzenlemeler, anayasanın 42. maddesi kapsamında ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Eğitim ve Öğrenim Hakkı :–42. Madde

- 1. Eğitim Hakkı ve Erişim:** “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.”
- 2. Eğitim ve Öğretimin Temel İlkeleri:** “Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, devletin gözetim ve denetimi altında yapılır.”
- 3. Eğitim ve Öğretim Yerlerinin Açılması:** “Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.”
- 4. Zorunlu Eğitim:** “İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır.”
- 5. Özel Okullar:** “Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.”
- 6. Eğitimde Fırsat Eşitliği:** “Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar.”

- 7. Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Bireyler:** “Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirler alır.”
- 8. Eğitim ve Öğretim Kurumlarındaki Faaliyetler:** “Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.”
- 9. Dil Politikası ve Yabancı Dil Eğitimi:** “Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez.”